

Motion till riksdagen 2026/27:64

av **Boriana Åberg m.fl. (M)**

Kulturarvet Uppåkra

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör överväga att ta ett ansvar för bevarande och tillgängliggörande av kulturarvet Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skapa ett internationellt center för tvärvetenskaplig forskning i Uppåkra och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att utveckla besöksverksamheten genom en stegvis utbyggnad av besöksanläggningen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Uppåkra, norra Europas i särklass största, fyndrikaste och mest långvariga järnåldersstad, existerade mellan ungefär 100 f.Kr. och 1000 e.Kr. I över ett millennium var makten centrerad till denna plats, och det var först i slutet av vikingatiden som dess stora betydelse avtog. Hur lyckades man behålla makten i Uppåkra under tusen år? Hur gick det till när Uppåkras vikingar kristnades? Vad formade vikingarnas samhälle? Var är alla Uppåkrabor begravda? Svaren på många av dessa frågor vilar i Uppåkras mörka mylla.

Av platsens 44 hektar stora yta har endast 0,2 procent av den tidigare så mäktiga boplatsen grävts ut. Detta innebär i praktiken att hundra arkeologer skulle kunna gräva i Uppåkra varje dag i hundra år, och ändå skulle mycket finnas kvar för framtida generationer att upptäcka.

Eftersom både allmänheten och den vetenskapliga forskningen har ett starkt intresse av Uppåkra har verksamheten på platsen utvecklat arbetssätt som fokuserar på att framför allt barn i grundskolan ska få arbeta med arkeologi och den tvärvetenskap som fynden öppnar upp för. Forskningen bakom fynden görs lättillgänglig och blir därmed ett redskap för att barn ska kunna känna sig delaktiga i att "lösa" historiska gåtor.

Ett exempel är den arkeologiskola för barn som har bedrivits på platsen i åtta år. Varje år kommer tusentals elvaåringar från hela Skåne till Uppåkra för att gräva som "riktiga" arkeologer och får möjlighet att hitta autentiska föremål. Det är den enda arkeologiskola av detta slag som skapats i Sverige. Projektet har genererat tusentals arkeologiska fynd som nu katalogiseras och analyseras. Vissa utvalda föremål analyseras dessutom vid forskningsanläggningarna MAX IV och ESS i Lund.

Erfarenheterna visar att det autentiska är avgörande för elevernas engagemang. En återkommande fråga är om fynden verkligen är äkta. Barnen vill aktivt bidra till berättelsen om Uppåkra genom egna upptäckter, vilket kräver närvaro av professionella arkeologer. I samband med den forskningsundersökning som Lunds universitet genomförde under namnet *Hallen på höjden* fick eleverna arbeta med matjord från utgrävningen av härskarhallen. Det ledde till flera fynd kopplade till den pågående forskningen.

Sedan 2026 bedrivs den matjordsarkeologiska undersökningen helt i Uppåkrastiftelsens regi enligt beslut från Länsstyrelsen. Arbetssättet är en metodik som verkar i skärningspunkten mellan allmänhetens nyfikenhet och vetenskaplig forskning. Den väcker lusten att lära hos barn och unga och utgör ett framstående exempel på medborgarforskning, där allmänheten aktivt bidrar till ny kunskapsproduktion samtidigt som forskningens resultat görs tillgängliga och begripliga för fler.

I Uppåkra finns, genom den utvecklade metodiken, platsens helt unika arkeologiska och historiska värden samt närheten till Lunds universitet, Malmö Universitet och forskningsanläggningarna ESS och MAX IV. Tillsammans skapar detta de bästa tänkbara förutsättningarna för att bygga upp ett internationellt centrum för tvärvetenskaplig forskning, en innovativ och modern mötesplats för forskare från hela världen.

Genom att låta barn och unga delta i autentiska arkeologiska undersökningar stärks intresset för historia, vetenskap och kritiskt tänkande. Uppåkra som fornlämning utgör därmed inte bara en forskningsmiljö utan också en viktig arena för bildning och livslångt lärande.

Besöksverksamheten i Uppåkra har utvecklats år för år sedan den startade i blygsam skala 2009. Sedan 2014 bedrivs en permanent verksamhet på platsen. För att ta verksamheten ett, eller flera, steg vidare har förstudien *Utveckling av Uppåkra besökscentrum* genomförts. Den beskriver hur besöksverksamheten kan utvecklas genom en stegvis utbyggnad av den befintliga anläggningen. Detta skulle ge anläggningen kapacitet att ta emot betydligt fler besökare än i dag, något som platsens stora potential talar för.

Det är svårt att jämföra Uppåkra med någon annan historisk plats. Arkeologiskt sett har Uppåkra spelat, spelar och kommer att spela en central roll i historieskrivningen. Under mer än tusen år var Uppåkra Nordens maktcentrum, politiskt, religiöst och ekonomiskt. Det var en tid då nationalstaterna inte existerade i sin nuvarande form och då gränser på en karta inte hade samma betydelse som i dag.

Nu, i en tid präglad av geopolitisk oro och ett växande behov av nordisk samling, skulle Uppåkra kunna bli ett nytt nav för nordiskt samarbete, där framtidens beslut fattas i historiens fotspår.

Platsen besitter en arkeologisk och historisk unicitet som saknar motstycke i vår del av världen. Uppåkra är ett kulturarv som behöver bevaras, utvecklas och tillgängliggöras för en bred allmänhet, inte bara för besökare från närområdet utan även för en internationell publik.

Verksamheten i Uppåkra bedrivs i dag av Stiftelsen Uppåkra Arkeologiska Center och finansieras dels genom driftsbidrag från stiftarna Region Skåne, Lunds kommun och Staffanstorps kommun, dels genom projektbidrag och sponsring från privata stiftelser och företag.

Även om kommunerna kring platsen och regionen i dag tar ett stort ansvar är det inte tillräckligt. För att göra Uppåkra rättvisa och ge platsen möjlighet att utvecklas till sin fulla potential krävs engagemang och finansiering på nationell nivå. Ett statligt engagemang är därför nödvändigt för att säkra bevarandet av Uppåkras unika fornlämningsmiljö för kommande generationer, möjliggöra en stegvis utveckling av besöksanläggningen och etablera Uppåkra som ett internationellt centrum för forskning,

bildning och kunskapsutveckling i nivå med platsens enastående betydelse för Sveriges och Nordens historia.

Boriana Åberg (M)

Daniel Lyckestam (M)

Mats Sander (M)

Alexander Svensson (M)

Amanda Thonander (M)

Lars Johnsson (M)

Tony Rahm (M)

Louise Meijer (M)

Peter Ollén (M)